

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט לקט דרושים ומאמרים, כביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' וישלח תשפ"ו

בית יעקב

מדבר לשון הרע שקול כעובר על כל התורה

ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא אשר מצא את הימים במדבר ברעתו את החמרים לצבעון אביו (לו כד).

הנה כתבנו, דצבעון רומז אחר שנתלבש בתאוות יצר הרע עברה גוררת עברה ונצטבע ונטמע גם גופו. והפעלות הרעות היוצאות מזה הוא שנחשב חס ושלום כמי שאין לו אלוה, ועוסק תמיד כי אם בדברים בטלים ובלשון הרע ובדברי גבלה. ואין עון חמור יותר מזה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ערכין טו): שקול לשון הרע כעבודה זרה וכשפיכות דמים וגלוי עריות, כמו שנאמר (תהלים יב ד) 'לשון מדברת גדולות'. וכופר בעקר, כמו שנאמר (שם פסוק ה) 'שפתיו אתנו מי אדון לנו'. וזהו שאמר בני צבעון, דהינו המעשים הרעים אחר שנצטבע, הם ואיה, קרי בה 'איה' בנקוד צירי, דהינו מבקשים איה הם דברים רעים ולשון הרע כדי להתעסק בהם ולהגות בהם נגד בני אדם, וזהו וענה, מלשון עניה ואמירה, תמיד מוכן כי אם לענות סרה:

אינו מתבונן שחיו מאת ה' ואינו מבחין בין טוב לרע

ומי שתמיד מרגיל כי אם לדבר רע בשפתיו, אין למעלה ממנו ברעה, כי חשכו עיניו ונטמטם לבו, וירא און ולא יתבונן על מה זה בא לזה העולם ולמה נתן לו הקדוש ברוך הוא ימים. בודאי חושב בדעתו חס ושלום כי אין הימים מאת ה', דאלו היה חושב דהימים מאת ה', כמו שנאמר (שם קלט טז) 'ימים יצרו, היה שומר עצמו שלא יפגם בהם, אבל זה חושב כאלו מצאם ומה שירצה יעשה בהם. וזהו שאמר הוא ענה, הרשע שתמיד עונה סרה, מי גרם לו זה, חשב בדעתו אשר מצא את הימים במדבר, קרי בה 'הימים', דהינו, חשב זה בעל לשון הרע שהימים שהוא חי מצאם במדבר בלי שומר, בלי אדון עליהם חס ושלום, לפיכך עושה בהם כרצונו. ומי גרם לו זה, הפעלות הראשונות, שהיתה עברה גוררת עברה עד שנצטבע ונעשה כחמורים ממש שאין להם שום הבחנה כלל בין טוב לרע, וזהו ברעתו את החמרים לצבעון אביו, ואת קרי בה 'עם', ודהינו 'ברעותו עם החמורים', שעשה עצמו עם החמורים, כמוהם ממש, וכל זה בשביל צבעון אביו, היא התולדה של הצביעה שנטמעה בהמא, היא שגרמה לו שמדבר תמיד סרה:

במקום להתענג בתורה הוא מתענג בלשון הרע

ואלה בני ענה דשון ואהליבמה בת ענה (פסוק כה). בא לרמוז, דבעל לשון הרע, הפעלות הרעות היוצאות ממנו הרי כתבנו אותם, ונוסף עליהם שהוא מענג עצמו בדברים הרעים, והם תאוה לו ושעשוע תחת שהיה לו להשתעשע בדברי תורה ותפלה. זאת ועוד, עקר ישיבתו כי אם פת לצים ודוברי גבלה כמוהו, וזהו ואהליבמה, קרי בה 'אהלי' במה' שהיא עבודה זרה, דהינו ישיבתו כי אם באהלי במה, הם בני אדם שעושים מעשיו, ולשון מדברת גדולות כבר כתבנו שהוא כופר בעקר, לפיכך יקראו 'אהלי' במה' שהוא עבודה זרה: (פיתוחי חותם)

יראת יעקב

בזמן שהסטרא אחרא עומדת להתבטל היא מתגברת בכל כוחה

ויבא יעקב שלם עיר שכס אשר בארץ וגו'. ויקן וגו' במאה קשיטה. ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל. ותצא דינה בת לאה וגו'. וירא אתה וגו' (לג יח-כ).

יש לדקדק, מפני מה אחר שהשיג יעקב אבינו וקנה כל השלמות הזאת ארע לו זה המעשה, וכתוב (משלי יב כא) 'לא יאנה לצדיק כל און':

ואפשר, דידוע דהסטרא אחרא כיון שרואה שהקדשה מתגברת וממילא היא מתמעטת וקרובה להתבטל, מתחזקת בכל מאמצי כחה ומקטרנת קטרוג אחר קטרוג אפלו על דבר קל, אולי תמצא לשלח יד בקדשה ולעשות איזה פגם חס ושלום. וכמו שמצינו בשעת קבלת התורה, שהיו ישראל כל העדה כלם קדושים ופקקה זממתן (שבת קמח): וזהו בטול סטרא אחרא, ולפיכך אמרו רבותינו זכרונם לברכה (שמור' לב א) 'חרות על הלחת' (שמות לב טז) [אל תקרא 'חרות' אלא 'חרות', חרות מצד הרע], חרות ממלאך המות. וכיון שראתה הסטרא אחרא שרוצה להתבטל, קטרנה קטרוג אחר קטרוג ופתוי אחר פתוי, עד שנעשה העגל ונפגמה הקדשה. וכך דרכה של הסטרא אחרא תמיד עם הקדשה:

כיון שזכה יעקב למעלה עליונה התגברה הסטרא אחרא כנגדו

וכמו כן הכא ביעקב אבינו עליו השלום, בחיר שבאבות (ביד עו א), כיון שבא שלם בקדשה עליונה, ונצול מבית לבן מקום קנא דמסאבותא, ובא שלם לארץ כנען, וקנה חלקת השדה מיד חמור במאה קשיטה. ומה שאמר קשיטה, לרמוז לשון זכות, כלומר במאה זכיות, דהינו, זכה יעקב אבינו עליו השלום לקנות המקום הזה ולהוציאו מיד הסטרא אחרא בכמה זכיות. ובודאי שהמקום הזה קדוש ומקדש, רק שהיה תפוס ביד הסטרא אחרא, ולפיכך יעקב כשקנהו, מיד ויצב שם מזבח, וזכה עד שקראו הקדוש ברוך הוא אל, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (מגילה יח) מהמקרא הזה דויקרא לו אל אלהי ישראל. וכיון דגרם יעקב שעל ידי מעשיו הטובים נתגברה הקדשה כל כך, ועל ידי סבה כל דהו דותצא דינה, דיצאה יציאה בעלמא, בזה מצאה הסטרא אחרא מקום לשלח ידה עד שעשתה פגם בקדש: (פיתוחי חותם)

באור יעקב

ראיתי פניך פראת פני אלקים

המושל הכין סעודה לכבוד הרב, וגם הזמין לסעודה את כל השרים בכל רחבי המחוז שהיו תחת חסותו. בהגיע היום המיועד, שלח עגלה מלכותית לבית האכסניה של רבנו להביא בה את כבוד רבנו לסעודה. בהגיע רבנו לבית המושל, קם המושל לכבודו ונשקו לרבנו בראשו ובבגדיו. וכיון שראו כל השרים כן, עשו גם הם כמוהו.

משנתישב רבנו, נתרומם המושל ממקומו לשאת את נאומו וכך אמר: "תדעו נא רבותי, שהיום יום שמחה גדולה הוא לנו, על כי זכינו להזמין איש אשר הוא כמלאך ה'. ואם תשאלו מה הוכחה לכך?" אז ספר להם בפרוטרוט את ספורו של הבחור המשתק, ואת כל מה שעשה רבנו עם הבחור הזה, עד שהקימו על רגליו כאחד האדם.

כשגמר המושל את נאומו, בקש מרבנו שיספר לפני קהל המשתתפים, הכיצד הוא הצליח לרפאות את אותו הבחור אשר כל ימיו היה משתק ל"ע ושום רופא בעירם ומחוץ לה לא הצליח לרפאות אותו. נעמד רבנו על רגליו וענה לו בצננה: "כבוד המושל, דע לך, שהיות ואני עושה את רצון בורא עולם שהוא אלקי אברהם יצחק ויעקב ומקים כל מצוותיו, לכן בפעם הזאת הוא יתברך עשה את מה שאני בקשתי ממנו". כל הנוכחים שמחו על תשובת הרב ובמיחד השר המושל שבאותם הרגעים נכנסה בו אהבת ישראל עזה, וישבו כלם ושתו עם רבנו לחיים.

בסיום הבקור בקש המושל מרבנו שיברך אותו שלא יהיו לו שום שונאים ושיצליח בתפקידו. רבנו ברך אותו, והוסיף ואמר לו: "דע לך שברכתי תתקיים בך רק אם תכבד את היהודים, ותעשה את כל רצונם, וגם תעניק מתנות לעניים בין היהודים בין לערבים די צרכם וספוקם, ואז תצליח". כבודו של רבנו התגדל בעיני המושל, ובאותו מעמד צוה לכל השרים והמושלים אשר תחתיו שגם עליהם לכבד את היהודים הגרים במחוזותיהם.

מופתים רבים הראה רבנו אביר יעקב זיע"א. ביניהם ידוע אותו מופת שעשה רבנו בעיר פרנדה שבאלג'יר, שם רפא בחור בן שבע עשרה שפאז לדתו היה משתק ולא היה יכול לילך על רגליו, ורבנו העמידו על רגליו, והשיבו אל אמו האלמנה בריא ושלם הולך כאחד האדם.

אמו של הבחור התפרנסה ממכירת תכשיטים והפצי ערך אותם מכרה לשרי הממשלה וגם למושל העיר. מאז הבריא בנה, לא יכלה להשאירו לבד בבית שהרי יתום היה, וכאשר היתה יוצאת למכר תכשיטים היתה לוקחת אותו עמה לכל מקום. באחד הימים הגיעה לבית המושל למכר לו תכשיטים כשבנה גלוה אליה. משראה המושל את הבחור שאל את האם: "מי הוא הבחור הזה?" והאם השיבה לו, כי זה בנה הבחור שהיה משתק עד עתה. המושל לא האמין לדבריה: "הרי תמיד אמרת לי ששום רופא לא מצליח לרפאות אותו, וכיצד לפתע נעשה בריא?"

ענתה לו האשה: "אדוני המושל, באחד הימים בא אלינו רב גדול שהוא הרב שלנו ותמיד צפינו לראותו. בקשתי ממנו שיתפלל על בני המשתק שימות. אבל הוא התפלל על בני שיחיה ויהיה בריא, והוא רפא את בני במשך רגעים מספר בלי כל רפואה, רק בקש מבואר עולם. וכיון שהרב הוא צדיק ה' עשה לו את בקשתו".

כשמע המושל את דברי האשה, נכנסה בו תאוה לראות מיד את רבנו. הוא המתין לשעת הפזר אימתי יוכל לפגוש את הרב, וכאשר לאחר תקופה, בהגיע רבנו בשנית לעיר פרנדה, הלך המושל בעצמו לבית ראש הקהלה שם התאכסן רבנו, ואמר לבעל הבית: "אני מבקש ממך לומר לרב שלכם, שאני מזמין אותו לבוא אלי ליום פלוני, שכן מוכרח אני לראותו". בעל הבית נכנס לרבנו ואמר לו את דברי המושל, ורבנו נענה לבקשת המושל.

קדושת יעקב

קטרוגו של עשו על קדשת יעקב

וחשב כי מאחר ושהה יעקב בין אנשי רשע מלמדי תאוה, יד גם יעקב אבינו ממדרגתו חלילה, ונשא נשים שלא לשם שמים. וידוע היה לעשו, כי כל הנושא אשה שלא לשם שמים, יהיו לו בנים שאינם מהגנים, ולכן סבר כי ירעו של יעקב לא זכה לברכה ולקדשה.

סברת עשו כי הרבה יעקב נשים שלא לשם שמים

כאשר באמת נגלה יעקב לפניו יחד עם בני משפחתו, ראה עשו כי ארבע נשים לקח. מפני זאת, רחב לבבו בקרבו, כי סבר שלא נשא יעקב את כל אלו אלא למען מלוי רצונו וחשקו, ולא לקיום מצות המקום ברוך הוא, ומכיון שהרבה לו נשים, בודאי גם הילדים אשר נצבו לפניו אינם קדושים וטהורים.

ורע יעקב קודש. ושם ה' נקרא עליהם

זהו שדקדק עשו בלשונו ושאל: 'מי אלה לך' - כלומר, כל אלה לך הם, לרצונך ולהנאתך, ולא בהם חפץ ה'. אכן, על כך השיב לו יעקב אבינו, וענה לו כי שקר הוא דובר, וטעות היא בידו, כי אותם ה'ילדים', חנן' בהם 'אלהים את עבדך', והורתם ולדתם בקדשה ובטהרה גמורה, לשם שמים בלבד, ולא נפל בהם כל פגם, לא במחשבה ולא במעשה, ובזכות זה נקרא עליהם שם אלהים.

וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך (לג ה')

חובת ההירות מן התאוה

ידוע שהגוף קרוץ מחמר, ולכן תאוותו וחשקו תמיד להיות דבוק בעולם הזה ובתאוותיו. רק בעבודה מאמצת ועסק תמידי במשפלות, יכול האדם להתנתק מרצונות אלו. אך נשמת האדם יורדת לעולם זכה וטהורה, וכל מטרתה לסגל לעצמה תורה ומצוות ומעשים טובים, ולהרויח תוספת קדשה וזכיות. ואם תעה האדם מדרך השכל, ודרך אחר תאוות יצרו למלא רצונו, לא זו בלבד שלא מרויח כלום בביאתו לעולם, אלא אדרבה מפסיד, כי מטמא את נשמתו ומטנפה בחטאים, ועגוש יעגוש.

שאלת עשו ליעקב - קטרוג על נשיו וילדיו

רבנו זיע"א (פיתוחי חותם) תמה על דברי עשו הרשע המובאים בפסוק זה, ששאל על נשיו וילדיו של יעקב אבינו. וכי עד עתה לא ידע עשו כי נשא יעקב נשים בחרו, וכי נולדו לו ילדים.

לכן נראה, כי בודאי עצם העבדה שנוולדו ליעקב אבינו בנים, ידועה היתה היטב לעשו. אולם, ברשעתו הרבה סבר לפסל במומו,